

DIE WAARDE VAN 'N CHRISTELIKE MENSBEELD VIR DIE GENEESKUNDE

P.J. Pretorius
Departement Fisiologie
Potchefstroomse Universiteit vir CHO
POTCHEFSTROOM

Abstract

The serious crisis in which medical ethics finds itself at present can be regarded as a symptom of a deeper crisis surrounding contemporary man. Positivists hold the view that creation can be explained from itself. Here the cultural mandate to man is unilaterally over-emphasized, and an effort is made to set man over all things as owner and free ruler, almost as if he were a god. The basis for ethical norms is destroyed, and a future of total control is envisaged. Transcendentalists look for spiritual values above or outside the created, measurable things and rational thought. Man's freedom is over-emphasized. The so-called human dimension of human nature is sought. Various transcendentalists have sought to find the cause of the dilemma in rationalism and the autonomy of reason. The New Age propagates Eastern mysticism as a solution. The liberating perspective of the Bible represents man as the child of God. Man constitutes a unity of various facets, viz. physico-chemical, hereditary, hormonal, reflexive, psycho-sensitive, intellectual and religious. One facet cannot be reduced to the other (either upwards or downwards) or be deduced or developed from it. Each subsequent facet is an intimate intertwining of the characteristics of the previous facet. Ultimately the religious facet offers the full human meaning as being image-carrier of God, steward and child of God. This is the meaning of Christ's work, and this gives meaning to all the other facets, ranging from the intellectual to the physico-chemical. This view constitutes a meaningful basis for medical and scientific ethics, meaning and normative freedom. Practical, testable hypotheses can be deduced from this in order to study the unity of man.

1. INLEIDING

Verskeie outeurs is dit eens dat die mediese etiek in 'n krisis beland het toe die opvatting posgevat het dat die geneeskunde eintlik 'n natuurwetenskap is, en dat die mens *niks anders* as 'n biologiese wese is nie, met ander woorde dat geneeskunde *niks anders* is as toegepaste biologie nie. 'n Nog radikaler reduksie is dat die mens *niks anders* as 'n masjien is nie en geneeskunde *niks anders* as bio-ingenieurswese is nie (vgl. Birch 1988; Chargaff 1975; Eccles 1979; Eisenberg 1972; Illich 1975; Liebenau 1983; Meyer 1961; Querido 1973).

Die merkwaardige vordering wat hierdie reduksies meegebring het, het bygedra tot verafgoding van die natuurwetenskaplike benadering en dit het aan die mediese navorser 'n vrugbare greep op die fisies-chemiese en biologiese aspekte van die mens

en sy siektes gegee. Dit was egter 'n eensydige greep wat gelei het tot die dilemmas van die sogenaamde meganistiese of Cartesiaanse geneeskunde (vgl. Henderson 1978; Roberts 1982).

Saam met die gevaar van totale uitwissing deur kern-, chemiese en biologiese oorlog, die nihilisme van die rasionalisme en sinneloosheid, objektiwiteit, onbetrokkenheid, neutraliteit, onmenslikheid en die gevaar van tegnokrasie het alles tot 'n krisis gelei.

Twee hoofgroepe stromings kan onderskei word naamlik die Positiewiste en Transendentisme (vgl. Schuurman, 1972).

1.1 Die Positiewisme

Aanhangers van die Positiewisme glo dat die wetenskap self die oplossing van die huidige krisis sal oplewer. Die gebrek aan voldoende kennis oor die biologie van die mens en sy siektes is, volgens hulle, die grootste probleem. 'Kennis is mag' en die beheersing van die natuur en siektes sal voorspoed, welvaart, geluk en gesondheid moontlik maak. Voldoende kennis sal nie net beheer en begrip nie maar ook betekenis meebring.

Nobelpryswenners in Fisiologie en Geneeskunde soos Monod (1971), Crick (1979), Hubel (1979) en ander soos Wiener (1964) en Steinbuch (1961) sê onder andere "die enigste geldige waardes is die waarheid wat deur wetenskaplike metodes verkry word" (vgl. Lenzen, 1971: 280-339).

Die mens word as 'n masjien beskou wat volgens fisies-chemiese wetmatighede uiteindelik volledig wiskundig beskryf en verklaar sou kon word. Dit impliseer uiteindelik ook beheer. Die meganistiese uitgangspunt word deur die volgende aanhalings aangetoon:

The *mechanist* view of life holds that all phenomena, no matter how complex, are ultimately describable in terms of physical and chemical laws and no 'vital force' distinct from matter and energy is required to explain life. *Man is a machine - an enormously complex machine, but a machine nevertheless.* This view has predominated in the twentieth century because virtually all information gathered from observation and experiment has agreed with it. (Vander *et al.*, 1980:9.)

Notwithstanding these difficulties, I firmly reject vitalism. I am a reductionist because I hate gaps and because I can see nothing in biology which looks as though it will not yield to the *laws of physics*. I am a mechanist because I believe that driven properly *machine analogies* will help to bulldoze facts into the gaps which appear to remain between beings and things. Hence my *mechanism is reductionism and there is no ghost in my biological machine.* (Calow, 1976:121; outeur se kursivering.)

Daar is 'n groot verskeidenheid meganisiste wie se uitgangspunte wissel van radikale materialisme tot metodologiese reduksionisme.

1.2 Die Transendentisme

Waar die uitgangspunt van die aanhangers van die Positiewisme die kenbare biologiese werklikheid van die fisies-chemiese aspekte van die mens is, soek die navolgers van die Transendentisme na iets bo of meer as net die rasionele materiële. Hulle soek na tipiese, of uniek-menslike of geestelike aspekte soos gevoel, bewussyn, kreatiewe verbeelding en intuïsie. Humanistiese, holistiese, sosiale, anti-behavioristiese, anti-reduksionistiese, post-Cartesiaanse, alternatiewe en natuurgeneeskundige gedagterigtings (vgl. Naisbitt, 1982; Roberts, 1982; Roszak, 1972; Henderson 1978) is 'n paar van die rigtings wat ontstaan het. In hierdie gedagterigtings word gesoek na 'n grondslag om sin, etiese norme en vryheid te verseker.

Die grondfout van die moderne geneeskunde is, volgens outeurs soos Querido (1973), Illich (1975) en Liebenau (1983), 'n denkfout of verkeerde uitgangspunt. Die rasionalisme het volgens hulle tot 'n materialistiese, lewelose mens-onwaardige geneeskunde gelei. As gevolg van reduksionisme verloor die Positiewiste die tipies menslike aspekte van die mens vanuit hul denkraamwerk (vgl. Eisenberg, 1972). Die masjien-abstraksie word verwar met die veel ingewikkelder werklikheid. Henderson (1978:5) sê byvoorbeeld: "The Cartesian paradigm is bankrupt ..." etiese, tegnologiese en ekonomiese dilemmas is gewortel in "... the larger crisis of our inadequate narrow perceptions of reality".

Ernstige kritiek word uitgespreek oor sogenaamde ingrypende of gewelddadige in plaas van helende geneeskunde. Genetiese manipulering om sogenaamd 'die mens te verbeter' word skerp veroordeel. 'n Positivistiese uitspraak soos dié van Burnet (1981:523) lok weerstand uit: "... some degree of intelligent control of the human gene pool must be superimposed on whatever spontaneous changes are taking place". Burnet (1981:523) wil dit ook wyer toepas, "... not only in the clinical field but also in relation to a host of socially important areas - crimes, political terrorism, intelligence, leadership, the potentiality for special skills, etc. This knowledge will eventually make it possible to devise strategies to steer human evolution ...". Hy praat nie net van "human" maar ook "post human evolution"! Die beeld van die supermens en 'n superwese kom hier na vore.

Die neurofisioloog, Livingston (1970: 500) sê: "Man's capacity for intelligently directed selfdevelopment confers upon him the ability to determine the pattern of his culture and so to shape the course of human evolution in directions of his own choice."

Die uitsprake van breinwetenskaplikes word ook heftig aangeval deur die Transendentiste. Eksistensialiste soos Heidegger (1967) en anti-kultuurdenkers soos Roszak (1972) sien kennis van breinfunksie as 'n stap in die rigting van beheer van die mens en uiteindelijke totale tegnokratie en burokrasie. Schumacher (1975) praat van die moderne "science for manipulation" teenoor "science for understanding". Hy sê die moderne wetenskap sien die mens nie meer as 'wese met 'n edel roeping' nie maar as 'n "accidental product of evolution".

In plaas van die beloofde voorspoed en geluk het die wetenskap en tegniek sinneloosheid, geweld, magsdrang, dehumanisering, die verlies van etiese norme en bedreiging van tegnokratie gebring. Die toepassing van die ekonomiese beginsel van onbeheerde en onbepaalde groei in die geneeskunde het 'n monster geskep wat die hele doel van geneeskunde veryd. Die geneeskunde is verneder tot 'n slaaf van die ekonomie - aldus Schumacher (1975).

Birch (1988:15) skryf soos volg: "The failure of science and technology to bestow values on the facts with which they deal, contributes to a worldwide malaise or sense of meaninglessness. Our technological rationality is letting us down." Wetenskap en tegniek bied nie 'n oplossing vir al die aspekte van die mens se probleme, soos byvoorbeeld Westerse siektes (koronêre hartsiektes, kanker, virussiektes), armoede, honger en oorlog nie. "... our most difficult problems involve values and purposes ... one wonders how much longer scientific investigation and technology can survive without a more fully developed conscience ..." (Birch, 1988:15).

Kuhlenbeck (1982) praat van die 'massale progressiewe degeneratiewe skisofrenie' van die Westerse mensdom. Laing (1982:35) sê "A person functioning exclusively in the Cartesian mode cannot be considered mentally healthy".

Heidegger (1967) sê die wetenskap dink nie meer nie - dit meet, bereken, beplan en beheer net.

2. 'N RELIGIEUSE KRISIS

Verskeie wetenskaplikes soos Chargaff (1975), Eisenberg (1972) en Eccles (1979) herlei die huidige krisis na 'n religieuse ontsporing. Eccles, 'n Nobelpryswenner in Fisiologie skryf in Popper en Eccles (1985:558) dat dit nodig is "... to rebuild a philosophy and a religion that can give us a renewed faith in this great spiritual adventure, which for each of us is a human life, lived in freedom and dignity".

Roberts (1982:178) skryf soos volg: "... impressive achievements have fostered the

strong belief that scientific rationality, objectivity and moral neutrality are the prime conditions of knowing ...". Die kennis van vandag is hopeloos gefraksioneer en sinneloos. "... there was more wholeness in the nineteenth century education because the humanism of that time was predominantly theocentric or divine centered, which made it possible to view knowledge and education from the wide perspective of religion."

2.1 Transendentistiese oplossings

'n Groot verskeidenheid oplossings word deur die Transendentiste aangebied. Die Eksisensialiste propageer 'n terugkeer na die sogenaamde 'Syndenke' (Heidegger, 1969), ander wil terugkeer na die natuur of propageer sogenaamde 'taaldenke' in plaas van 'rekendenke'. Anti-kultuurdenkers soos Roszak (1972) stel voor dat die mens moet terugkeer na die denkraamwerk van die digter William Blake om bewussynsverruiming te bewerkstellig in plaas van die huidige bewussynsverarming. Meyer (1961) wil streng kontrole en norme oor breinnavorsing stel sodat die vryheid van die individu gewaarborg word. Popper en Eccles (1985) sê die moderne Fisika het vanself die materialisme getransendeer en die gevaar van rasionalisme en positiwisme opgehef.

Hierdie sogenaamde transendensie van die materialisme kan egter nie slaag in vakke soos Fisiologie nie omdat die idees van relativiteit en kwantum meganika nie so sterk funksioneer nie omdat met relatief groot voorwerpe en lae snelhede gewerk word. Popper se transendensie kan dus nie slaag nie.

Die Klub van Rome, aldus Corrigan (1977:303), wil 'n 'wêreldreligie' ontwerp met behulp van, wat hulle noem, "guiding images for mankind." 'n Komitee is selfs benoem om dit te formuleer.

Popper en Eccles (1985) stel 'n dualistiese liggaamgees wisselwerkingsmodel voor en Eccles postuleer vir die mens 'n onsterflike gees ("self conscious mind" - SCM) om aan die mens nuwe hoop en waardigheid te gee.

Die SCM is volgens Eccles in noue kontak met die boonste drie lae neurone van die breinskors van veral die gemeenskaplike integrasie en die linguïstiese areas. Verskeie aspekte van die breinfunksie, onder andere die vorming van persepsies, die gereedheidspotensiaal, antisipering, besluitneming, kreatiewe denke en vryheid, probeer Eccles so verklaar. Die model is vir verskeie wetenskaplikes onaanvaarbaar, aldus Kuhlenbeck (1982).

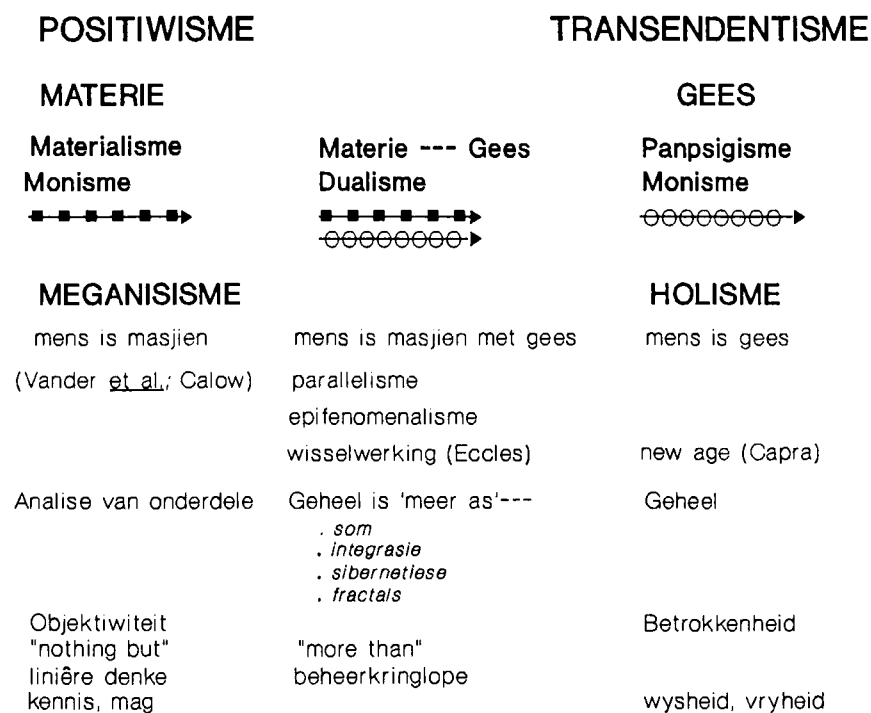
Die Oosterse mistiek word besonder populêr as oplossing vir die krisis. Die *New Age*-beweging tans snoer baie van die idees saam. Max Planck en Einstein het pansigisme en die sogenaamde *cosmic religious sense* aanvaar.

Die *New Age*-beweging propageer 'n geestelike ontwaking in die moderne wetenskap. "... ancient spiritual wisdom, the supra-rational, the spiritual and the transcendent will better reveal the whole truth ..." skryf Roberts (1982:181). "The spiritual awakening is looking beyond scientific materialism, objectivity and moral neutrality - it includes rigorous intellectual argument as well as emotional concern for the welfare of the earth and its inhabitants ... religious, spiritual ethical regeneration of biology and medicine is not wishful thinking but an evolutionary imperative. Man should be seen in terms of his relation to the divine." (Roberts 1982:184.)

Die Transendentiste wil perspektief kry en betekenis aan die wetenskap en die mens probeer gee, sy vryheid verseker en 'n grondslag vir etiese norme vind deur te transendeer. Dit slaag egter nie omdat geeneen van die modelle aan die gewaande outonomie van die mens ontkom nie. Daarom bly dit 'n antroposentriese soektog na tipiese menslike eienskappe soos bewussyn, self-bewussyn, kosmiese bewussyn, gevoel, intuïsie, kreatiwiteit, taalvermoë, vryheid, ingewikkeldheid en onvoorspelbaarheid en selfs die rol van toeval, geluk en ongeluk. Eccles verbeter nie op Descartes se ou dualisme nie. Die 'God-van-gapings'-probleem wat MacKay (1974) beskryf het, tree hier te voorskyn. 'n Skyn van Teosentrisme word deur die Oosterse mistisisme geskep. As egter in gedagte gehou word dat die mens in die Oosterse denke die hoogste vorm van bewussyn besit in die sogenaamde 'kosmiese geheel' is dit duidelik dat dit in wese 'n sterk vorm van antroposentrisme verteenwoordig. Verskeie outeurs, waaronder Cayce, verkondig ook die geweldige krag van brein-energie wat deur sy besondere vorm van meditasie verkry sou word (vgl. Puryear, 1986). In die alternatiewe geneeskunde speel sogenaamde 'breinkrag' 'n groot rol.

Figuur 1. Indeling

Die opvattinge van die Positivistiese en Transendentistiese is in figuur 1 opgesom.

Figuur 1. Indeling van Positivistiese en Transendentistiese

Positivistiese vorm verskillende opvattinge van materialisme wat wissel van radikale materialisme tot dialektiese materialisme. Onder transendentistiese word alle variasies van opvattinge dat die mens 'meer as' materie is ingesluit. Dit wissel van verskillende vorms van dualismes tot panpsigisme.

Die Positwiste gaan van 'n materialistiese uitgangspunt uit wat varieer van radikale, dialektiese tot behavioristiese modelle. Aan die 'regse' uiterste van die spektrum is Transendentiste wat alles vergeestelik byvoorbeeld die panteïsme, of die minder radikale panpsigisme en verskillende holistiese *New Age*-modelle. Tussenin is byna ontelbare verskillende variasies van materie-gees-modelle wat tipies dualisties is en varieer van parallelisme, identiteitsteorie, epifenomenalisme tot by Eccles en Popper se interaksionisme. Volgens al hierdie Transendentiste is die mens 'meer as...' in plaas van 'niks anders as materie' (*morethanery* in plaas van *nothingbuttery*)

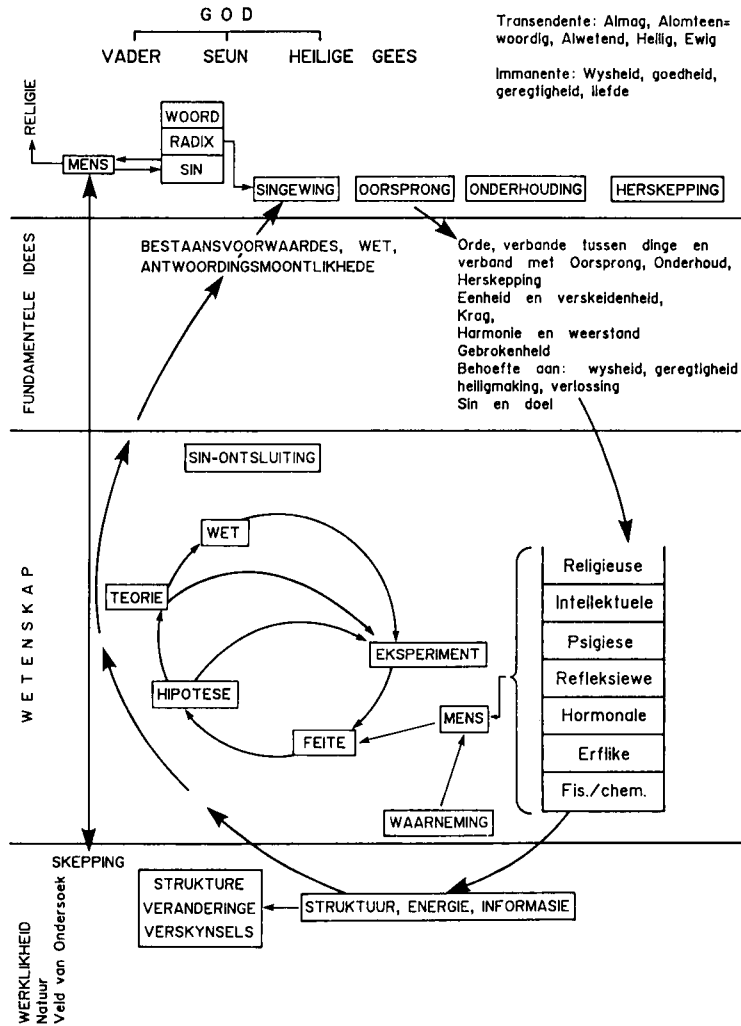
Geeneen van die bogenoemde mens-modelle kan slaag nie omdat dit nie voldoen aan die volle perspektief van die wese van die mens as mens in die skepping in verhouding tot die Skepper nie; daarom veroorsaak al die modelle ernstige probleme in hul toepassings in onder andere geneeskundige navorsing en praktyk. Die Positwiste fouteer in hul toepassing deur die mens te reduseer tot die meganistiese materiële en die Transendentiste reduseer hul toepassings tot die geestelike aspek van die mens. Al die modelle gaan uit van 'n antroposentriese in plaas van teosentriese benadering.

2.2 'n Bybelgetroue begroning

Die Christelik-reformatoriese denke wil 'n Bybelgetroue begroning van 'n lewens- en wêreldbeskouing en grondslag vir wetenskap en tegniek stel (vgl. Schuurman 1972).

Volgens verskeie denkers lei die gewaande outonomie van die mens tot fanatieke toewyding aan die wetenskap; dit word 'n religieuse besieling wat lei tot 'n poging om religie met wetenskap te vervang. Wetenskaplike denkbeelde word dan verhef tot geloofsekerhede. 'n Poging tot verwetenskapliking en vertegniserings van die werklikheid en onder andere die geneeskunde kom dan tot stand.

'n Bybelgetroue begroning skeep die enigste moontlike bevryding om objektiewe wetenskapbeoefening moontlik te maak. Die gerigtheid van die mens se hart op die ware God in plaas van 'n afgod bring 'n radikale verandering mee wat in 1 Korintiërs 1:30 beskryf word as wysheid, geregtigheid, heiligmaking en verlossing. Die mens is nie uit eie krag of insig tot die wending in staat nie, maar uit genade het God na die mens toe gekom en deur die kragtige werking van die Heilige Gees word sy hart op God gerig. Die anders onversoembare kloof tussen denke en gevoel of gees en materie word deur die verlossingswerk van Christus oorbrug. Die grondslag wat die Bybel bied, word goed saamgevat in Kolossense 1:15-23.

Figuur 2. Religieuse begroting

Verband tussen religie, fundamentele idees, wetenskap en werklikheid. Al vier aspekte is van belang vir 'n mensbeeld. Die mens is as religieuse, intellektuele, psigiese, refleksiewe, hormonale, erflike, fisies-chemiese eenheid in die geheel betrokke.

Christus is die skeppingswoord, wortel (*radix*) en sin van alles (kyk Fig. 2). Hy is die singewer, oorsprong, onderhouer en herskepper van alle dinge. God het deur Hom bestaansvoorwaardes vir alles geskep en aan alle dinge antwoordingsmoontlikhede gee. Daardeur kan alle dinge aan hul doel en uiteindelik die eer van God beantwoord.

Fundamentele idees wat uit 'n religieuse begroning afgelei kan word, is onder andere dat die orde in alles deur God geskep is en in stand gehou word. Alles is elke oomblik diep afhanklik van Christus se skepping, onderhouding en herskepping; daarom kan niks selfstandig bestaan nie en is daar verbande tussen alle dinge en is alles in noue verband met God. Niks gebeur toevallig of deur geluk of ongeluk nie. Die onderlinge verbande bring eenheid en verskeidenheid mee. God is die finale bron van krag. Deur sy geweldige krag het hy alles geskep, hou Hy dit in stand en herskep dit. Harmonie van weerstand en samewerking toon dat daar nie net weerstand teen verval en aftaking is nie maar opbou en samewerking moet ook in die denkraamwerk ingepas word. Dinamiese entropiewisseling bestaan. Die groot dwaling van die evolusionisme was dat stryd en weerstand eensydig oorbeklemtoon is. Gebrokenheid kan gesien word as disharmonie, verbreking van eenheid en verlies van beantwoording aan die oorspronklike doel. Hierdeur word die absolute noodsaaklikheid van verlossing, geregtigheid, heiligmaking en wysheid deur Christus aangetoon. Christus is die uiteindelik sin van alles en die doel van alles is die eer van God. Daar is volgens Schuurman (1972) 'n belangrike verskil tussen singewing of sinskepping en sin-ontsluiting. God is die skepper of gewer van alle sin, die mens kan onder andere deur wetenskap die sin ontsluit. Sinversteuring vind plaas wanneer die wetenskap nie aan sy doel beantwoord nie - met ander woorde nie tot eer van God en heil van die medemens of omgewing aangewend word nie - maar vir eie eer, selfverlossing, eiegeregtigheid of magsdrang en kan lei tot omgewingsbesoedeling, misbruik van tegnologie, ensovoorts. Die religieuse liefdesgebod is die grondslag vir norme.

Die mens as totale eenheid, is altyd betrokke onder andere in die wetenskap: hy is as religieuse, intellektuele, psigies-sensitiewe, refleksiwew, hormonaal-erflike, fisies-chemiese wese betrokke. Deur die versoeningswerk van Christus is harmonie in die eenheid van die mens moontlik. Die mens kan as religieuse, rasioneel-denkende, emosionele, biologiese masjien funksioneer. Religie, verstand en gevoel kan saamwerk om wetenskap te bedryf omdat die hele mens deur die Heilige Gees in staat gestel word om God te dien in die wetenskap. Dit is wat die gerigtheid van die mens se hart op die ware God en die *nuwe mens* beteken.

In wetenskap is daar twee hoofaspekte, naamlik 'n intuïtiewe, kreatiewe verbeeldingsaspek en 'n rasioneel-logiese aspek. Die Positivistiese oorbeklemtoon die rasionele logiese en die Transendentistiese oorbeklemtoon die intuïtief-kreatiewe aspek. Die hele mens is egter betrokke.

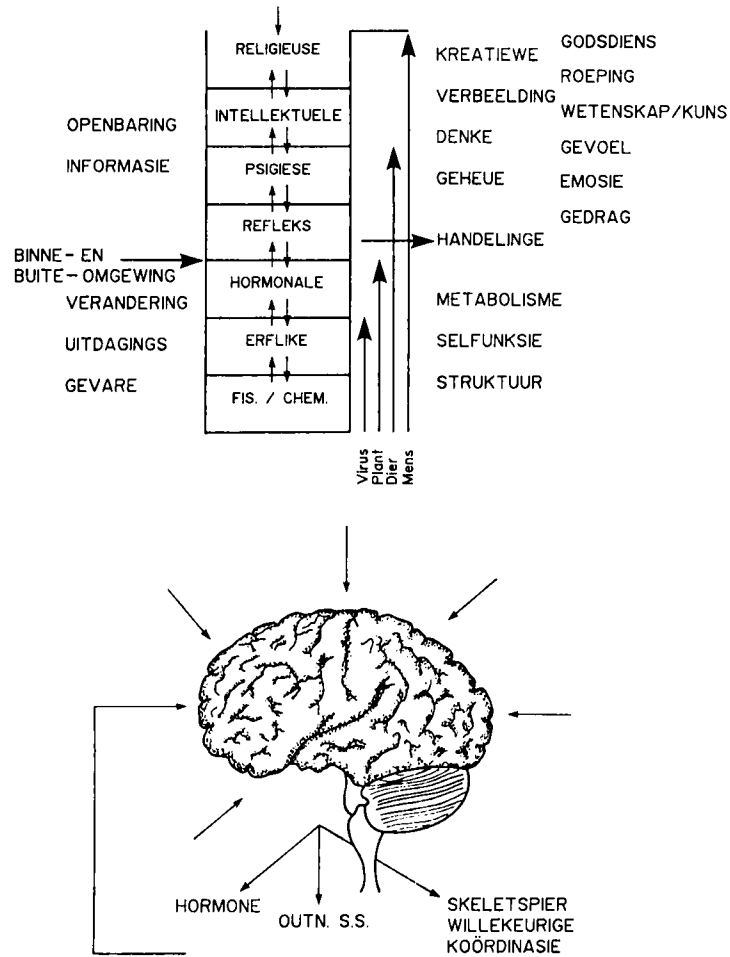
In die wetenskap kom die werk van God tot openbaring en in die lig van God se woord kry dit volle betekenis: sy wysheid, almag en ewigheid word duidelik. Verwondering oor die skepping verander dan in aanbidding van die Skepper; so word wetenskap 'n religieuse roeping tot eer van God.

Die mens is na die beeld van God geskape, maar deur die sondeval het gebrokenheid ontstaan. Deur die verlossingswerk van Christus word die mens se beeld van God en sy kindskap herstel. Die mens is nie 'n oppermagtige besitter nie, maar God se bestuurder van die skepping. Hy is nie net soos klei in die hande van 'n pottemaker nie of soos 'n horlosie in die hande van 'n horlosie-maker nie, maar staan ook in 'n Vader-kind-verhouding. Die mens moet as erfgenaam sorg vir die besittings van sy Vader in vryheid en verantwoordelikheid. Wetenskap is 'n waardevolle gawe van God om die mens te help in sy taak maar hy moet sin-ontsluit en nie sin-versteur nie.

Figuur 3. Die mens as eenheid

Die mens vorm 'n eenheid van verskillende fasette naamlik die fisies-chemiese, erflike, hormonale, refleksiewe, psigies-sensitiewe, intellektuele en religieuse aspekte (kyk Fig. 3). Elkeen van die fasette het horisontaal beskou, unieke eienskappe en antwoordingsmoontlikhede wat as sodanig bestudeer word. Hieraan is in die verskillende vakwetenskappe op 'n analitiese wyse baie aandag gegee. Die een faset kan egter nie tot die ander gereduseer word nie (nie opwaarts of afwaarts nie) soos die Positivistiese probeer doen het nie. Die een kan ook nie uit die ander afgelei of daarna wegherlei word nie; elkeen moet volgens eie unieke metodes bestudeer word. Elke volgende faset is 'n intieme verbinding/integrasie/wisselwerking/vervlegting van die eienskappe van die vorige faset. Daarmee word bedoel dat elke volgende faset, analities beskou, wel 'onderdele' van die vorige bevat, maar dat in die vervlegting nuwe unieke eienskappe ontstaan. Soos die eienskappe van water nie uit die som van die eienskappe van waterstof en suurstof voorspel kan word nie, maar water as *water* bestudeer moet word, so moet die mens as *mens* bestudeer word. Elke volgende faset gee nuwe betekenis, bestaanswyses en antwoordingsmoontlikhede aan die vorige fasette. So gee die erflike faset sinryke betekenis aan die fisies-chemiese aspek deur 'n geweldige hoë informasie-orde daar te stel en 'n bloudruk te vorm wat struktuur lewenslank beheer - byvoorbeeld vingerafdrukke. Die hormonale faset het modulerende invloed wat 'n groot bestek van vryheid het en die genetiese beheer ingrypend kan moduleer. Elke volgende faset gee meer vryheid maar ook meer verantwoordelikheid. Alle handelinge word deur die refleksiewe faset moontlik gemaak. Die psigies-sensitiewe stel die mens in staat om sterk intermenslike en omgewingsbindings en reaksies te vorm. Die intellektuele faset skep die moontlikheid tot kreatiewe denke. Elke faset skep nuwe unieke verantwoordingsmoontlikhede vir die mens.

Die waarde van 'n Christelike mensbeeld vir die geneeskunde

Figuur 3. Die mens as eenheid

Die mens is as fisies-chemiese, erflike, hormonale, refleksiewe, psigies-sensitiewe, intellektuele, religieuse eenheid in 'n omgewing waar openbaring en informasie in die vorm van veranderinge (in binne- en buite-omgewing) invloed uitoefen. Die mens reageer hierop as eenheid sodat roeping, wetenskap en kuns, emosie, gedrag, handelinge, metaboliese aanpassings, selfunksie en chemies-fisiese struktuur in stand gehou en aangepas kan word. Die mens funksioneer as totale eenheid deur die vervlegting van al die aspekte.

Uiteindelik gee die religieuse faset die volle menswaardige betekenis aan die mens as beeldraer van God, as bestuurder, as kind van God, as burger van die Koninkryk van God. Dit is die betekenis van die sin van Christus (1 Kor. 2:16) wat aan al die ander fasette - selfs aan die molekulêre en atome - betekenis gee in terme van die roeping van die mens. Die religieuse faset vorm 'n grondslag vir betekenis, etiese norme en vryheid in verantwoordelikheid. Die mens is met ander woorde materie maar hy is ook wat hy geërf het; hy is hormonaal beïnvloed, refleksief reagerend, hy is wat hy voel, wat hy dink en glo; hy word beïnvloed deur sy buite- en binne-omgewing en hy kan reageer as totale mens in vryheid en verantwoordelikheid.

Op grond van laasgenoemde is reeds in 'n plaaslike Fisiologie-laboratorium toetsbare hipoteses afgelei om die eenheid van die mens en sy verhouding tot sy omgewing te bestudeer. Hierdie toetsbare hipoteses skep 'n groot aantal nuwe navorsingsuitdagings wat van waarde kan wees om die vertikale wisselwerkings en vervlegting van die eenheid te bestudeer. So kan die vervlegting van byvoorbeeld fisiologie, religie, intellek, psigologie, sosiologie, ensovoorts bestudeer word: by verskillende internasionale kongresse is dit al as uitgangspunt gestel (Malan *et al.*, 1989, 1990; Pretorius, 1990 en Pretorius *et al.*, 1990). Die hoogste vorm van eenheid waartoe die mens op aarde in staat is, is die eenheid as lid van die liggaam van Christus soos dit in 1 Korintiërs 12:27 e.v. beskryf is. Dit vorm die finale aspek van die mensbeeld, naamlik die mens as lid van die liggaam (kerk) van Christus wat impliseer dat die mens as koning, priester en profeet kan leef en werk.

3. SAMEVATTING

'n Studie van die uitsprake van moderne mediese wetenskaplikes oor uitgangspunte bring aan die lig dat daar groot meningsverskille oor die begroning van 'n mensbeskouing is. Twee hoofgroepe benaderings is onderskei naamlik die Positivistiese en die Transendentistiese. Albei is fundamenteel antroposentriese en ontkom nie aan die denkkrisis van die moderne geneeskunde soos geopenbaar in 'n verlies van 'n grondslag vir etiese norme, verbrekings van eenheid en sin van analitiese inligting en bedreiging van menslike vryheid en menswaardigheid nie. Die dilemmas geskep deur verteoretisering, vertegniserings, burokrasie en tegnokratiese bly nog steeds bestaan.

As enigste doeltreffende oplossing van hierdie dilemma word 'n Bybelgetroue begroning voorgestel. 'n Bybelgetroue begroning vir 'n Christelike mensbeeld en beoefening van die mediese wetenskappe is nie net moontlik nie, maar daaraan is 'n groot behoefte.

As grondslag word aanvaar dat die mens volgens die beeld van God geskep is, dat deur

Die waarde van 'n Christelike mensbeeld vir die geneeskunde

die sondeval ernstige gebrokenheid ontstaan het en dat die enigste hoop vir die mens Christus se wysheid, geregtigheid, heiligmaking en verlossing is. Deur die versoeningswerk van Christus word die mens se kindskap en rentmeesterskap herstel en is sinontsluiting vir die wetenskaplike moontlik. Hy hoef dus nie 'n slaaf van sy eie denke, wetenskap of hipoteses te wees nie en ook nie 'n mistieke natuurmag of sy eie gees te aanbid nie.

Deur sinontsluiting lei die wetenskap tot die eer van God en heil van die medemens.

'n Bybelgetroue begroning het verreikende implikasies vir die wetenskapspraktyk byvoorbeeld by die opstel van hipoteses en tegniese toepassings in die praktyk.

Die voorgestelde model van die eenheid van die mens met verskeie fasette naamlik fisies-chemiese, erflike, hormonale, refleksiewe, psigies-sensitiewe, intellektuele en religieuse fasette bied nuwe perspektief onder andere vir die opstel van hipoteses en die studie van fisies-chemiese, fisiologiese, sogenaamde psigo-somatiese en psigo-sosiale verskynsels vir die breër konteks van die mens-omgewing as geheel. Op dié wyse kry onder andere sogenaamde psigo-fisiologiese verskynsels wat tans eensydig, reduksionisties, meganisties, nie goed verklaar kan word nie, of tot dusver op 'n onbevredigende evolusionistiese wyse verklaar is, nuwe betekenis en kan nuwe hipoteses opgestel en getoets word.

So 'n Bybelgetroue begroning voorkom dat mensionwaardige, meganistiese, siberneetiese of fraktaal-modelle wat uit die vakwetenskappe ontstaan, verhef word tot fundamentele begroning. Die vakinstrumente bly dan blote abstraksies met beperkte doel, byvoorbeeld, om fisies-chemiese en beheermeganismes by die mens te bestudeer, maar in die konteks van die geheel kry dit verreikende nuwe betekenis.

Die voorgestelde model van die eenheid van die mens bied die moontlikheid dat die mens in sy totaliteit in psigiese, sosiale, intellektuele en religieuse verbande en wisselwerkings in sy omgewing, bestudeer kan word. Dit voorkom meganistiese en materialistiese fraksionering en reduksionisme. Nuwe fisiologiese hipoteses wat eksperimenteel toetsbaar is, kan uit die voorgestelde model afgelei word.

'n Tipiese voorbeeld is dat, met 'n Bybelgetroue begroning by die gebruik van *homeostase* ('n vaktegniese hipotese) weerstand en oorlewing nie eensydig gereduseer sal word nie (soos plaasvind in 'n 'evolusionistiese-stryd-om-oorlewing'-begronde benadering), maar dat faktore en verskynsels waardeur lewe fundamenteel moontlik gemaak word, ook in aanmerking kom vir verdere bestudering.

Prioriteite vir nuwe navorsing, wetenskapsideale en doelstelling, moet in die lig van 'n

religieuse perspektief beoordeel word.

Dat die bogenoemde model die opstel van vrugbare, toetsbare hipoteses moontlik maak, is reeds deur toepassing daarvan bewys.

4. BIBLIOGRAFIE

- BIRCH, C. 1988. Eight fallacies of the modern world and five axioms for a postmodern worldview. *Perspectives in Biology and Medicine*, 32:12-30.
- BURNET, M. 1981. Biomedical research: Changes and opportunities. *Perspectives in Biology and Medicine*, 24(4):511-528.
- CALOW, P. 1976. Biological machines - A cybernetic approach to life. London : Edward Arnold
- CHARGAFF, E. 1975. A fever of reason. *Annual Review Biochemistry*, 44: 1-18.
- CRICK, F.H.C. 1979. Thinking about the brain. *Scientific American*, 241:219-232.
- CORRIGAN, A. 1977. Science and myth: two proposals to the Club of Rome. (In Goals in a global community. Laszlo, E. & Bierman, J. ed. Vol 1. New York : Pergamon Press. p. 297-307.)
- ECCLES, J.C. 1979. The human mystery. Berlyn : Springer International
- EISENBERG, L. 1972. The human nature of human nature. *Science*, 176:123-128.
- HEIDEGGER, M. 1967. Sein und Zeit. 11th Ed. Tübingen : Niemeyer.
- HENDERSON, H. 1978. Creating alternative futures. 1978. New York : Putnam.
- HUBEL, D.H. 1979. The brain. San Francisco : W.H. Freeman & Co.
- ILLICH, I. 1975. Het medisch bedryf - een bedreiging voor de gezondheid? Baarn : Wereldvenster.
- KUHLENBECK, H. 1982. The human brain and its universe. Vol. 2. Basel : S. Karger.
- LAING, R.D. 1982. The voice of experience. New York : Pantheon.
- LENZEN, V.F. 1971. Procedures of empirical science. (In Foundations of the unity of science. Vol. 1 Neurath, O., Carnap, R & Morris, C. ed. Chicago : Univ. Chicago Press p. 280-339.)
- LIEBENAU, J.M. 1983. Medicine and technology. *Perspectives in Biology and Medicine*, 27:76-92.
- LIVINGSTON, R.B. 1970. Brain circuitry relating to complex behaviour. (In The Neurosciences. A study program. Quarten, C.S., Melnechuk, T., Schmitt, F.O. New York : The Rockefeller Univ. Press. p. 499-515.)
- MACKAY D. 1974. The clockwork image. A Christian perspective on science. London : Inter-Varsity Press.
- MALAN, N.T., PRETORIUS, P.J., HUISMAN, H.W., LAUBSCHER P.J., DE KLERK, F.A.J. & VAN DER MERWE, J.S. 1989. Acculturation stress amongst Vendas in South Africa. Proceedings 1st International Congress, Montreaux, Switzerland. Nov.
- MALAN, N.T., PRETORIUS, P.J., NEL, M.C.E., HUISMAN, H.W., ELOFF, F.C. LAUBSCHER, P.J. & DE KLERK, F.A.J. 1990. Evaluation of EMG-measurements as an indicator of mental workload in pilots during a flight simulator test. Report Atlas Corp., Dep. Publications. Potchefstroom : PU for CHE.
- MEYER, H.J. 1961. Die Technisierung der Welt. Tübingen : Niemeyer.
- MONOD, J. 1972. Chance and necessity. London : Collins.
- NAISBITT, J. 1982. Megatrends - Ten new directions transforming our lives. New York : Warner Books Inc.
- POPPER, K.R. & ECCLES, J.C. 1985. The self and its brain. Berlyn : Springer International.
- PRETORIUS, P.J. 1990. A foundation for Physiology. *Medical Hypothesis*, 31:121-130.
- PRETORIUS, P.J., MALAN, N.T., ELOFF, F.C., LAUBSCHER, P.J., VAN DER MERWE, J.S. & DE KLERK, F.A.C. 1990. Cardiovascular reactivity evoked by means of psychological and physical stressors. (In Environmental Stress. Manninen, O. ed. Tampere : Pk. Paino Ltd. p. 173-183.)

Die waarde van 'n Christelike mensbeeld vir die geneeskunde

- PURYEAR, H.B. 1986. *The Edgar Cayce Primer*. New York : Bantam Books
- QUERIDO, A. 1973. *Inleiding tot een integrale geneeskunde*. Lochem : De Tydstroom.
- ROBERTS, C. 1982. *Biology and the New Age: an evolutionary and ethical assessment*. *Perspectives in Biology & Medicine*, 25:176-193.
- ROSZAK, T. 1972. *Where the wasteland ends*. New York : Doubleday & Co. Inco.
- SCHUMACHER, E.F. 1975. *Small is beautiful*. New York : Harper & Row.
- SCHUURMAN, E. 1972. *Techniek en toekomst*. Assen : Van Gorcum & Kie
- STEINBUCH, K. 1961. *Automat und Mensch. Uber menschlichen und mashinelle Intelligenz*. Berlyn : Springer.
- VANDER, A.J., SHERMAN, J.H. & LUCIANO, D.S. 1980. *Human Physiology - The mechanism of body function*. New York : McGraw-Hill Book Co.
- WIENER, N. 1964. *God and Golem, Inc. A comment on certain points where cybernetics impinges on religion*. Cambridge (Mass.) : MIT-Press.